

Makale türü: Araştırma makalesi		Article type: Research article
Geliş tarihi	04.09.2024	Submitted date
Kabul tarihi	26.11.2024	Accepted date
Elektronik yayın tarihi	31.12.2024	Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Aktaş, E., & Eş, A. T. (2024). 2019 ve 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Okuma Becerisi Bağlamında Karşılaştırılması. *Journal of History School*, 73, 3527-3556.

2019 VE 2024 ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ OKUMA BECERİSİ BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI¹

Elif AKTAŞ² & Ahmet Turan EŞ³

Öz

Bireyin öncelikle okulda öğrendiği ve yaşam boyu kullandığı bir beceri alanı olan okuma; bilgi edinmede, iletişim kurmada, fikir ve inançlara yön vermede etkili bir süreç olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan okuma becerisi Cumhuriyet'ten günümüze kadar öğretim programlarında her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Bu çalışmada, 2024 ve 2019 ortaokul Türkçe öğretim programlarındaki okuma becerisine ait unsurların benzerlik, farklılık ve yenilikleriyle tanıtılması, birbiriyle kıyaslanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda her iki programda yer alan okuma becerisine ait açıklamalar, yönergeler ve öğrenme çıktıları/kazanımlar incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Nitel bir desenle tasarlanan çalışmanın verileri doküman inceleme yöntemiyle toplanmıştır. Veriler, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Buna göre 2024 ve 2019 programlarında okuma becerisi ile ilgili hususlar; 'Türkçe dersinin özel amaçları, kazanımlar/öğrenme çıktıları, temalar, metinler, okuma yöntem ve teknikleri, akıcı okuma, söz varlığı, anlama, bilişsel ve üst bilişsel stratejiler, okuma atölyesi, eleştirel okuma' başlıkları altında ele alınmış ve kıyaslanmıştır. Araştırma sonucunda 2024 TDÖP'nin daha az sayıda öğrenme çıktısı içermesine rağmen daha detaylı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 2024 programında okuma atölyeleri adı altında yeni bir uygulamaya yer verildiği, eleştirel okuma, akıcı okuma ve okuduğunu anlama becerilerine özel bir önem verildiği tespit edilmiştir.

¹ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %60, 2. yazar: %40.

² Prof. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, elif.aktas@alanya.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5573-2274

³ Arş. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, turan.es @alanya.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7225-3934

Anahtar Kelimeler: Öğretim Programı, Türkçe Dersi, Okuma Becerisi, Karşılaştırma.

Comparing 2019 and 2024 Secondary School Turkish Curricula in the Context of Reading Skills

Abstract

Reading, which is a skill that the individual learns primarily at school and uses throughout life, has had an important place in the curricula since the Republic of Türkiye until today. In this study, it is aimed to introduce the elements of reading skill in the secondary school Turkish curricula of 2024 and 2019 with their similarities, differences and innovations. For this purpose, reading outcomes/learning outcomes, explanations and instructions in both programmes were examined and compared. Document analysis method was used to collect the data of the study designed with a qualitative design. The data were analysed using content analysis, one of the qualitative research methods. As a result of the research, it was determined that the 2024 TCC programme contains more learning outcomes, informative and narrative text types. In addition, a new practice called reading workshops was included in the 2024 programme, critical reading skills were tried to be developed, and it was aimed to make permanent improvements in reading comprehension skills.

Keywords: Curriculum, Turkish Lesson, Reading Skill, Comparison.

GİRİŞ

Okuma, bireyin öncelikle okulda öğrendiği ve yaşamı boyunca kullandığı önemli bir alan becerisidir. Kişinin kendini keşfetmesinde, toplumdaki rol ve statüsünü belirlemede okuma alışkanlığının önemi sıklıkla vurgulanmaktadır (Tosunoğlu, 2002). İnsanın düşünme, kavrama, analiz ve sentez yapma, yorumlama ve yeni hükümler verme yeteneğini geliştiren okuma becerisi, ilköğretimin ilk yıllarından itibaren geliştirilmeye çalışılır. Günümüzde eğitimin temel amaçlarından biri okuduğunu anlayan, sorgulayan, eleştirel ve yaratıcı düşünen, ulaştığı bilgilerin doğruluğunu kontrol eden bireyler yetiştirmektir. Bu açıdan okuma becerisi, üzerinde önemle durulması gereken bir alandır.

Okuma; bir metni sözcükler, cümleler, noktalama işaretleri ve öteki unsurlarıyla birlikte görme, algılama ve kavrama süreci olarak tanımlanmaktadır. Sesli okumada buna dudak, dil, gırtlak gibi ses organları da dâhil olmaktadır. Okumada göz, beyin ve ses organlarının koordine içinde olması önemlidir (Kavcar, vd., 2016). “Yazıları görme, algılama, düşünme, anlama, ilişkilendirme, eleştirme, zihinde yapılandırma gibi göz ve beyin çeşitli işlevlerinden oluşan karmaşık bir süreç” olarak tanımlanan okumanın temel gayesi, metinde yazarın vermek istediği mesajı anlamlandırmaktır (Güneş, 2007). Bu durumda okumanın sonunda anlam kurma gerçekleşmelidir (Yılmaz, 2014). Okuma-yazmayı öğrenme aşamasında sesletim önemlidir ancak sonraki yıllarda okumanın mutlaka anlam

kurma ile sonuçlanması gereklidir. Zira okuma, yazılı ya da basılı bir metni sadece seslendirmeyi değil metindeki sembolleri çözerek verilmek istenen mesajı anlamlandırmayı da içerir. Zihinsel çıkarımın ön planda olduğu anlamsal bir faaliyet olan okuma becerisi, sadece sözcük tanıma ve seslendirme düzeyinde kalmamalı, ileri düzeylere taşınmalıdır (Yılmaz, 2014, s. 77). Bu süreçte ilişki kurma, eleştirme, yorumlama, değerlendirme, analiz ve sentez yapma gibi üst düzey zihinsel beceriler işe koşulmaktadır (Güneş, 2000).

İnsanlar anlamak ve öğrenmek için okurlar. Erken yaşlarda kazandırılması gereken okuduğunu anlama becerisi, bireyin tüm yaşamını etkiler. Bilgi edinmede ve iletişim kurmada etkili bir süreç olan okuduğunu anlama becerisi gelişmiş bireyler, okulda ve hayatın tüm alanlarında daha başarılı olurlar.

Okuma, yazılı/görsel bir metnin şifresini çözmek ve onu yorumlamak demektir. Ancak okuma, sembollerin çözülmesinden ziyade anlamın çözülmesine dayanır. Anlamın çözülmesi; kelimelerin gerçek anlamı dışındaki anlamlarının keşfedilmesi ve metnin yeniden yorumlanmasıyla mümkün olmaktadır (Günay, 2001). Okunan bir metindeki kelimeleri seslendiren okuyucu, sözcükleri zihninde anlamlandırır ve iletiyi çözer. Bunun yanı sıra anlama, kavrama, sınıflama, sıralama, zihinde yapılandırma, ilişki kurma, yorumlama ve değerlendirme yapmak da gereklidir (Güneş, 2000, s. 59). Bireylerin okudukları ya da dinlediklerini tartışması, eleştirmesi, sorgulaması ve yorumlaması için anlama şarttır. Oldukça karmaşık ve üst düzey bir beceri olan okuduğunu anlama, ön bilgi ve deneyimlerle metinde verilmek istenen iletiyi çözerek bunlara anlam yüklemek ve metinlerden öğrenilenleri sentezleyerek yeni fikirlere ulaşmaktır (Akyol, 2019).

Okuldaki tüm derslerde başarının temeli, iyi bir okuma becerisi ve alışkanlığı edinebilmiş olmayı gerektirir (Kavcar vd., 2005). Bu açıdan okuma becerisi okullarda en fazla üzerinde durulan ve en çok vakit ayrılan becerilerden biridir. Geçmişten günümüze kadar tüm öğretim programlarında okuma becerisine önemli bir yer ayrıldığını söylemek mümkündür. Çünkü bireyler hayat boyu elde edecekleri yeni bilgi ve kazanımları büyük oranda okuyarak elde etmektedirler. Bu kadar önemli bir alanın öğretim programlarında göz ardı edilmesi beklenemez (Temiz, 2015).

Alan yazınında Türkçe öğretim programlarını çeşitli yönlerden inceleyen pek çok çalışmaya rastlamak mümkündür. Lisansüstü tezlerde ve makalelerde en fazla program incelemesi/değerlendirmesi amaçlanmış, buna bağlı olarak da literatür/doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır (Kaplan & Özgen, 2023). 2024 yılında hazırlanmış program üzerine ayrıntılı çalışmalara rastlanmamakla birlikte son iki (2019 ve 2024) programı inceleyen ve birbiriyle kıyaslayan sınırlı

sayıda araştırmaya rastlamak mümkündür. Buna göre Kaya ve Aydın (2024) ile Memiş ve Kalyoncu (2024) çalışmalarında son iki öğretim programını genel hatlarıyla değerlendirip kıyaslamışlardır. Bu çalışmada ise adı geçen öğretim programlarının okuma becerisi açısından detaylı olarak incelenmesi ve birbiriyle karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, 2019 ve 2024 Türkçe dersine ait öğretim programlarının okuma becerisi açısından incelenmesi ve kıyaslanması amaçlanmıştır. Bu açıdan araştırmanın problem cümlesi “2019 ve 2024 TDÖP’nin okuma becerisi açısından kıyaslandığında ortaya çıkan sonuçlar nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu doğrultuda her iki Türkçe programı ‘özel amaçlar, kazanımlar/öğrenme çıktuları, temalar, metinlerin sayısı, türü, yapısı, metinlerde bulunması gereken özellikler, okuma yöntem ve teknikleri, akıcı okuma, söz varlığı, okuduğunu anlama, eleştirel okuma, okuma atölyesi, bilişsel ve üst bilişsel stratejiler’ açısından kıyaslanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, 2019 ve 2024 yıllarına ait Türkçe dersi öğretim programlarını okuma becerisi açısından incelemek ve birbiriyle kıyaslamak amaçlanmıştır. Betimsel doküman incelemelerine dayanan bu çalışma, nitel bir desene sahiptir. Bir problemin çözümüne ilişkin gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanan nitel araştırmada, incelenen olay veya olgu hakkında derin bir algıya ulaşma amacı söz konusudur (Baltacı, 2019; Morgan, 1996). Nitel araştırmalarda genellikle görüşme, gözlem ve doküman inceleme olmak üzere 3 veri toplama tekniği kullanılmaktadır (Patton, 1990). Bu araştırmada da veri toplama aracı olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Doküman analizi, araştırmada incelenen olgu veya olaylarla ilgili yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması anlamına gelmektedir. Araştırılan konu ile ilgili literatür taramasını da içeren doküman analizi, araştırmacının yaptığı gözlem ve mülakat kayıtları ile diğer belgelerin sistematik bir hâle getirilmesini sağlar (Creswell, 2002). Bu araştırma kapsamında da söz konusu programlar, doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir.

İncelenen Dokümanlar ve Sınırlılıklar

Bu araştırmada incelenen dokümanlar, MEB tarafından yayımlanan 2019 TDÖP ile 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul TDÖP'dir. Araştırma kapsamında incelenen öğretim programları, yalnızca okuma becerisi açısından ele alınmıştır. Ayrıca araştırmaya yalnızca ortaokul düzeyi dâhil edilmiştir. İlgili dokümanlar; okuma becerisine yönelik açıklama, yönerge, kazanım/öğrenme çıktıları ile sınırlı tutulmuştur. Buna göre 2019 ve 2024 Türkçe programlarında okuma becerisi ile ilgili hususlar; 'Türkçe dersinin özel amaçları, temalar, metinler, okuma yöntem ve teknikleri, akıcı okuma, söz varlığı, anlama, bilişsel ve üst bilişsel stratejiler, okuma atölyesi ve eleştirel okuma' başlıkları altında ele alınmıştır. Her iki program benzerlik ve farklılıklarıyla kıyaslanmış ve yenilikler dile getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlemek esastır. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutulur ve yeni kavramlar veya kavramlar arası ilişkiler ortaya çıkarılır (Yıldırım & Şimşek, 2015). İçerik analizinde, toplanan verilerde sıkça tekrarlanan veya vurgulanan olay ve olgulardan kodlar çıkarılır, kodlardan kategorilere, kategorilerden de temalara ulaşılır (Baltacı, 2017). İçerik analizi, dört aşamada gerçekleştirilir: (1) verilerin kodlanması, (2) kod, kategori ve temaların bulunması, (3) kod, kategori ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Miles & Huberman, 1994).

Geçerlik ve Güvenirlilik

Nitel araştırmalarda geçerliliği sağlamanın yolu, sonuca nasıl ulaşıldığının ayrıntılı bir şekilde açıklanması ve raporlaştırılmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2015). Bu çalışmada da verilerin analizi sürecinde yapılanlar (kod, kategori ve temalara nasıl ulaşıldığı, sınıflandırmanın nasıl yapıldığı) detaylı olarak açıklanmış; elde edilen kategorileri en iyi şekilde temsil eden örneklere yer verilip yorum bölümünde benzer çalışmalar arasında tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır (Roberts vd., 2006).

Nitel araştırmalarda, uzman görüşüne/incelemeğine başvurmak başka bir deyişle meslektaş/uzman teyidinin sağlanması güvenirliliğin sağlanması açısından önemlidir (Baltacı, 2017). Bu doğrultuda araştırmanın güvenirliliğini sağlamak için kod, kategori ve tema belirleme işlemi iki ayrı araştırmacı tarafından

yapılmış, elde edilen sonuçlar için de Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülüne başvurulmuştur: Sonuç= [Görüş birliği / (Görüş birliği+ Görüş ayrılığı) x 100]. Sonucun %70'in üzerinde olması araştırmacının güvenilirliğini ortaya koymaktadır. Bu araştırmada da iki araştırmacı arasındaki görüş birliği %99 olarak hesaplanmıştır. Görüş ayrılığı yaşanan kategoriler üzerinde de tekrar düşünülüp anlaşmaya varılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

2019 ve 2024 öğretim programlarında okuma becerisi ile ilgili hususlar; 'Türkçe dersinin özel amaçları, kazanımlar/öğrenme çıktıları, temalar, metinler, okuma yöntem ve teknikleri, akıcı okuma, söz varlığı, anlama, bilişsel ve üst bilişsel stratejiler, okuma atölyesi, eleştirel okuma' başlıkları altında ele alınmış ve kıyaslanmıştır. Her bir başlığa ilişkin bilgiler, tablolar hâlinde sunulmuştur.

Türkçe Dersinin Özel Amaçları

2019 ve 2024 programları, okuma becerisi bağlamında özel amaçlar açısından karşılaştırıldığında her iki programın da bu açıdan pek bir farklılık arz etmediği dikkat çekmektedir. 2019 TDÖP'de 'özel amaçlar' başlığında öğrencilerin dört temel dil becerilerini geliştirmenin yanında 'okuma sevgisi ve alışkanlığını kazanmaları, okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeleri ve sorgulamaları' gerektiğine vurgu yapılmıştır. 2024 TDÖP'de ise bu becerilere ek olarak 'öğrencilerin okuduklarından hareketle söz varlığını zenginleştirmeleri, dil bilincine ulaşmaları ve okuryazarlık becerilerini geliştirmeleri' gerektiği dile getirilmiştir.

Bunun yanı sıra 2019 TDÖP'de 'öğrencinin ana dilini iyi ve etkili kullanan, üst düzey düşünme becerileri gelişmiş, kimlik ve karakteri olgun fertler olarak yetişmesine katkı sağlayacak bir yaklaşım' ön plana çıkarılmıştır. 2024 TDÖP'de ise özellikle 'bütün dil becerilerine eşit oranda önem verilerek öğrencinin değerlendirme, sorgulama, yorumlama, eleştirel düşünme ve araştırma gibi üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesine öncelik verildiği' dile getirilmiştir.

Programların özel amaçları, okuma becerisi bağlamında ele alındığında üst düzey düşünme becerilerinin özellikle okuma-anlama sürecinde geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapıldığı, bu açıdan özellikle 2024 programında geniş kapsamlı okuryazarlık becerilerini içine alan bir anlayışın ön plana çıkarıldığı dikkat çekmektedir. Programda okuryazarlık becerisinin geleneksel anlamdaki okuma-yazma bilme durumu dışında, değişen dünya ve teknoloji ile birlikte bilgi okuryazarlığından teknolojik okuryazarlığa medya okuryazarlığından finansal

okuryazarlığa kadar geniş bir çerçeveyi yansıtan çeşitliliğe işaret ettiği görülmektedir.

Kazanımlar / Öğrenme Çıktıları

2019 ve 2024 TDÖP’de okuma becerisine ait kazanım/öğrenme çıktılarının nicel olarak sınıf seviyelerine dağılımı Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1.

Okuma kazanımlarının/öğrenme çıktılarının nicel olarak karşılaştırılması

	2019 TDÖP	2024 TDÖP
5. sınıf	34	27
6. sınıf	35	27
7. sınıf	38	28
8. sınıf	35	28
Toplam	142	110

Tablo 1’e göre 2019 TDÖP’de 142 okuma kazanımı yer almaktadır. 2024 TDÖP’deki okuma becerisine ilişkin öğrenme çıktısı sayısı ise 110’dur. Okuma kazanımlarındaki bu azalışa rağmen 2024 programının daha detaylı hazırlandığını ifade etmek mümkündür. 2019 programında diğer dil becerilerine nazaran okuma becerisine ilişkin kazanım sayısı daha fazladır. 2024 TDÖP’de ise tüm dil becerilerine eşit oranda yer verilmesi anlayışından hareketle okuma alanına ait öğrenme çıktılarının azalması olağan olarak kabul edilebilir.

Temalar

Temalar açısından ele alındığında her iki programın da tematik bir yaklaşımla hazırlandığını dile getirmek mümkündür. Bununla birlikte iki programda yer alan temaların sayısı, adları ve dağılımında birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır. 2019 TDÖP’de uygulama sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi ön görülmüş olup zorunlu ve seçmeli tema kavramlarına yer verilmiştir. Buna göre “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesinin zorunlu olduğu, bunlar dışındaki diğer tüm temaların seçmeli olup kitap yazarlarınca isteğe bağlı olarak seçilmesi tavsiye edilmiştir. 2024 TDÖP’de ise tema sayısı 6’ya düşürülmüş olup temalar sınıf seviyelerine göre belirlenmiştir. Programda Türkçe dersinin temel amacının iletişim ve sosyal ilişkileri geliştirmek olduğu ifade edilerek “İletişim ve Sosyal İlişkiler” temasının her sınıf seviyesinde tekrar ettiği, diğer temaların ise bir önceki programın aksine kitap yazarlarının tercihine bırakılmayıp sınıf

düzeylerine göre dağıtıldığı görülmüştür. Bu doğrultuda tema seçimi kitap yazar (lar)ının inisiyatifine bırakılmamıştır.

Tablo 2.

Programların temalar açısından karşılaştırılması

2019 TDÖP'de Temalar	2024 TDÖP'de Temalar
Erdemler*	*İletişim ve Sosyal İlişkiler*
Millî Kültürümüz*	Oyun Dünyası (5. Sınıf)
Millî Mücadele ve Atatürk*	Atatürk'ü Tanımak (5. Sınıf)
Birey ve Toplum (5-8. Sınıf)	Duygularımı Tanıyorum (5. Sınıf)
Okuma Kültürü (5-8. Sınıf)	Geleneklerimiz (5. Sınıf)
İletişim (5-8. Sınıf)	Sağlıklı Yaşıyorum (5. Sınıf)
Hak ve Özgürlükler (5-8. Sınıf)	Dilimizin Zenginliği (6. Sınıf)
Kişisel Gelişim (5-8. Sınıf)	Bağımsızlık Yolu (6. Sınıf)
Bilim ve Teknoloji (5-8. Sınıf)	Farklı Dünyalar (6. Sınıf)
Sağlık ve Spor (5-8. Sınıf)	Bilim ve Teknoloji (6. Sınıf)
Zaman ve Mekân (5-8. Sınıf)	Lider Ruhlar (6. Sınıf)
Duygular (5-8. Sınıf)	Hayat Boyu Gelişim (7. Sınıf)
Doğa ve Evren (5-8. Sınıf)	Bir Hilal Uğruna (7. Sınıf)
Sanat (5-8. Sınıf)	Türk Sanatı (7. Sınıf)
Vatandaşlık (5-8. Sınıf)	Okuma Kültürü (7. Sınıf)
Çocuk Dünyası (5-8. Sınıf)	Hak ve Sorumluluklar (7. Sınıf)
	Vatan Sevgisi (8. Sınıf)
	Doğa ve İnsan (8. Sınıf)
	Türk Hikâye Geleneği ve Destanları (8. Sınıf)
	Sanat ve Estetik (8. Sınıf)
	Akademik Düşünme Dünyası (8. Sınıf)

*Zorunlu temalar [Her sınıf düzeyinde (5-8. sınıf) kullanılması gereken zorunlu temalardır.]

Tabloya göre 2019 TDÖP'de 16 tema, 2024 TDÖP'de ise 21 tema bulunmaktadır. 2024 TDÖP'de "İletişim ve Sosyal İlişkiler" her sınıf seviyesinde tekrar etmesi gereken zorunlu temaya işaret ederken 2019 TDÖP'de zorunlu temalar; "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk" olarak belirtilmiştir. Ayrıca "Okuma Kültürü" ile "Bilim ve Teknoloji" temalarının her iki programda da ortak olduğu dikkat çekmektedir. 2024 programının tema açısından daha zengin olduğunu ifade etmek mümkünken yıl içinde işlenen tema sayısının azaltıldığı da dikkat çekmektedir.

Metinler

Metinlerin Sayısı ve Türü

Türkçe öğretiminde dört temel dil becerisinin kazandırılmasında metinlerden yararlanmak esastır. Bu nedenle öğretim programlarında metinlerin sayısı, türü, yapısı ve özellikleri ile ilgili bilgilere rastlamak mümkündür. Buna göre 2019 TDÖP’de her tema düzeyinde dörder metin kullanılacağı, bunların da üçünün okuma metni olması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca her temada 1 adet de serbest okuma metnine yer verileceği dile getirilmiştir. Buna göre programda ders kitaplarında toplam 40 metne yer verildiği, bunlardan 24’ünün okuma metni, 8’inin de serbest okuma metni olduğu ifade edilmektedir. 2024 TDÖP’de ise yine aynı metin dağılımı geçerli olmakla birlikte tema sayısı 6’ya düşürüldüğünden her kitapta toplamda 30 metne yer verildiği, bunun da 18’inin okuma 6’sının ise serbest okuma metni olduğu ifade edilmiştir.

Her iki öğretim programı metin türleri açısından incelendiğinde benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Buna göre programlarda yer alan metin türleri; metin çeşitliliğini artırmak için öyküleyici, bilgilendirici ve şiir olmak üzere 3 ana tür altında toplanmıştır. Bununla birlikte metin türleri ve bunların sınıf seviyelerine dağılımında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır.

Tablo 3.

Programların metin türleri açısından karşılaştırılması

Bilgilendirici metin türleri	2019 TDÖP				2024 TDÖP			
	Sınıf düzeyleri				Sınıf düzeyleri			
	5	6	7	8	5	6	7	8
Anı	√	√	√	√	√	√	√	√
Belgesel	-	-	-	-	-	-	√	√
Biyografi, Otobiyografi	-	-	√	√	√	√	√	√
Blog/vlog	-	√	√	√	-	-	√	√
Deneme	√	√	√	√	-	-	√	√
Dilekçe	√	-	√	√	√	√	-	-
Efemera	√	√	√	√	√	√	√	√
Broşür	√	√	√	√	-	-	-	-
E-posta	√	√	√	√	√	√	√	√
Fıkra	√	√	√	√	-	-	√	√
Form	-	-	-	-	√	√	√	√
Günlük	-	-	√	√	√	√	-	-
Günlük Metinler	-	-	-	-	√	√	√	√
Grafik Simge	-	-	-	-	√	√	√	√

Elif AKTAŞ & Ahmet Turan EŞ

Haber Metni	√	√	√	√	√	√	√	√
Hiper Metin	-	-	-	-	√	√	√	√
İlk gösterim filmi (fragman)	-	-	-	-	√	√	√	√
İnfografik	-	-	-	-	√	√	√	√
Kılavuzlar	√	√	√	√	-	-	-	-
Gezi Yazısı		√	√	√	√	√	√	√
Makale	√	√	√	√	-	-	-	√
Mektup	√	√	√	√	√	√	-	-
Özlu Sözlere (atasözü, deyim, vecize)	√	√	√	√	√	√	√	√
Reklam, Kamu Spotu, Duyuru	√	√	√	√	√	√	√	√
Sosyal Medya Mesajları	√	√	√	√	√	√	√	√
Söyleşi	√	√	√	√	-	-	√	√
Aforizma/ motto	√	√	√	√	-	-	√	√
Rapor, Tutanak	-	-	-	-	-	-	-	√
Tartışma, Münazara	-	-	-	-	-	-	√	√
Yönerge Metinleri	-	-	-	-	√	√	√	√
Öyküleyici metin türleri								
Çizgi Roman	√	√	√	√	√	√	√	√
Destan	√	√	√	√	√	√	√	√
Efsane	√	√	√	√	√	√	√	√
Fabl	√	√	√	√	√	√	√	√
Hikâye	√	√	√	√	√	√	√	√
Karikatür	√	√	√	√	√	√	√	√
Masal	√	√	√	√	√	√	√	√
Mizahi Fıkra	√	√	√	√	√	√	√	√
Roman	√	√	√	√	√	√	√	√
Tiyatro	√	√	√	√	√	√	√	√
Şiir türündeki metinler								
Şarkı / Türkü	√	√	√	√	√	√	√	√
Şiir	√	√	√	√	√	√	√	√
Mâni	-	-	-	-	√	√	√	√
Ninni	-	-	-	-	-	-	-	-
Tekerleme/Sayısmaca/Bilmece	-	-	-	-	-	-	-	-

Tablo 3'te metin türlerine ilişkin dağılım incelendiğinde bilgilendirici metinler içerisinde rapor/tutanak, tartışma/münazara, yönerge metinleri, belgesel, günlük metinler, grafik simge, hiper metin, infografik ve ilk gösterim filmi (fragman) türlerinin ilk defa 2024 programında yer aldığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra 2019 programında yer alan 'kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname,

talimatnameler vb.)' ve broşür türünde metinlere ise 2024'te yer verilmediği dikkat çekmektedir. Ancak bu tür metinlerin yönerge metinleri ya da efemera/günlük metinler kapsamında değerlendirilebileceğini de söylemek mümkündür. Bu yönüyle 2024 programının bilgilendirici metin türleri açısından zenginleştiğini ifade etmek mümkündür. Öyküleyici metinler açısından bakıldığında ise tüm türlerin (destan, efsane, roman, çizgi roman, fabl, fıkra, karikatür, masal ve tiyatro) her iki programda da yer aldığını görmek mümkündür. Şiir türü metinler açısından ise şiir, şarkı ve türkü türlerinin tüm sınıf düzeylerinde her iki programda da yer aldığını; mâni türüne ise ortaokul düzeyinde yalnızca 2024 TDÖP'de yer verildiğini görmek mümkündür. Bunların dışında ninni, tekerleme, sayısmaca ve bilmece türlerine her iki programda da yalnızca ilkökul düzeyinde yer verilip ortaokul düzeyinde yer verilmediği görülmektedir.

Metin Yapısı

2019 TDÖP'de metin yapısı kavramına yer verilmemiştir. Bu kavram, 2024 TDÖP'nin yeniliklerinden biridir. Bununla birlikte her iki programda da metin türleri bilgilendirici, öyküleyici ve şiir olarak üç ana türde sınıflandırılmıştır.

2024 TDÖP'de metin yapıları, yazarın bilgileri nasıl organize ettiği ve nasıl sunduğu konusunda öğrenciye ipucu veren ve öğrencinin anlamı yapılandırmasını, bilgileri organize etmesini sağlayan bir alan olarak ifade edilmiştir. Metin yapılarını analiz etme stratejisi kapsamında bu yapılar, ortaokul öğrencilerinin daha sık karşılaştığı yapıdan daha seyrek karşılaştığı yapıya doğru bir sıralama hâlinde verilmiştir. Buna göre metin yapıları; öyküleyici ve sıralı/kronolojik metin yapıları (5. Sınıf), açıklayıcı ve karşılaştırma/zıtlık metin yapıları (6. Sınıf), sebep-sonuç ve problem-çözüm metin yapıları (7. Sınıf) şeklinde sınıflandırılmıştır. 8. sınıf sonunda ise öğrencinin tüm metin yapılarını tekrar etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler

Türkçe ders kitaplarına alınacak olan metinlerin niteliklerine ilişkin açıklamalar açısından her iki programda büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bununla birlikte 2024 TDÖP daha ayrıntılı hazırlanmıştır. Son programda 'derslerde kullanılacak tüm metinlerin (ana metinler ve etkinliklerde kullanılacak metinler) sınıf seviyesine ve temaya uygun, öğrencilerin söz varlıklarını zenginleştirici nitelikte olması, ayrıca etkinliklerin metinlerden hareketle hazırlanması gerektiği' özellikle vurgulanmıştır. Ders kitabına alınacak metinlerin niteliği ile ilgili bu net bilgiye 2019 programında yer verilmediği dikkat çekmektedir.

Bunun yanı sıra her iki programda da Türk ve dünya edebiyatından edebî ve kültürel değer taşıyan metinlerin seçilmesi ve kitap yazarları ya da komisyon tarafından hazırlanmış metinlere yer verilmemesi gerektiği (birinci sınıf hariç) vurgulanmıştır. Ayrıca metin çeşitliliğini sağlamak için de ders kitaplarında aynı yazarın/şairin ikiden fazla eserine yer verilmemesi, ayrıca aynı yeyinevine ait kitaplarda bir seviyede kullanılan metnin başka bir sınıf seviyesinde kullanılmaması gerektiği ifade edilmiştir.

Her iki programda metin yazarlarının/şairlerinin biyografilerine de yer vermek gerektiği ancak bu biyografilerde sanatçının yalnızca edebî yönünün ön plana çıkarılması gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla ders kitaplarında metin yazarının biyografilerine yer vermenin bir zorunluluk olduğu görülmektedir. Metinlerde olumsuz etki oluşturabilecek ifadelerin çıkarılabilmesi ve anlam bütünlüğünü korumak kaydıyla kısaltma yapılabilmesi her iki programda da vurgulanan ortak noktalardandır.

2024 TDÖP’de metinlerin nitelikleri ile ilgili başka önemli bilgilere de rastlamak da mümkündür. Buna göre metinler insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere, kişisel verilerin gizliliğine, hayvan haklarına aykırı; doğaya zarar verici, millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel ve toplumsal değerlere aykırı unsurlar içermemelidir. Ayrıca tüm metinlerin temaya ve sınıf seviyesine uygun; öğrencilere okuma sevgisi ve alışkanlığı, dil zevki, estetik zevk ile okur kimliği kazandıracak, onların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek, kuşaklar arası dil birliğine katkı sağlayacak nitelikte olması gerektiği vurgulanmıştır. Programda ayrıca metin seçiminde ‘çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği’ ilkelerine vurgu yapılması da önemli bir durumdur. Bu bilgilere 2019 TDÖP’de ayrıntılı bir şekilde rastlamak mümkün değildir.

2024 TDÖP’de biyografi ve otobiyografi türüne ait metinlerin seçiminde öğrencilerin ufkunu genişletmek ve onlara ilham vermek amacıyla ülkemizin önemli isimlerini ve başarılarını anlatan önemli örneklere yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca son programda dijital metinlerin okunmasına yönelik bir açıklamaya da yer verildiği dikkat çekmektedir.

Okuma Yöntem ve Teknikleri

Okuma yöntem ve tekniklerine ilk defa sistemli ve ayrıntılı bir şekilde 2005 Türkçe programında yer verildiği bilinmektedir. Bununla birlikte incelenen her iki programda da bu yöntem ve tekniklere yeniden yer verildiği dikkat çekmektedir. 2019 TDÖP’de her sınıf düzeyinde tekrar eden “Okuma stratejilerini kullanır.” kazanımı altında okuma yöntemlerine tüm sınıf seviyelerinde yer verildiği ancak yöntemlerin sınıf düzeylerine göre değiştiği

dikkat çekmektedir. 2024 TDÖP’de ise ‘okumada strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme’ öğrenme çıktısı altında bu yöntemlere yer verildiği dikkat çekmektedir. Buna göre programlardaki okuma yöntem ve tekniklerine ilişkin karşılaştırmalı bilgiler Tablo 4’te yer almaktadır:

Tablo 4.

Programların Okuma Yöntem ve Teknikleri Açısından Karşılaştırılması

	2019 TDÖP	2024 TDÖP
5. sınıf	Sesli, sessiz, tahmin ederek, grup hâlinde, soru sorarak, söz korosu, ezberleyerek ve hızlı okuma	Göz atarak, tahmin ederek, not alarak, işaretleyerek, özetleyerek okuma
6. sınıf	Sesli, sessiz, tahmin ederek, not alarak, soru sorarak, okuma tiyatrosu ve hızlı okuma	Göz atarak, tahmin ederek, not alarak, işaretleyerek, özetleyerek, soru sorarak ve tartışarak okuma.
7. sınıf	Göz atarak, özetleyerek, not alarak, işaretleyerek ve tartışarak okuma	Göz atarak, tahmin ederek, not alarak, işaretleyerek, özetleyerek, soru sorarak, tartışarak ve eleştirerek okuma
8. sınıf	Göz atarak, özetleyerek, not alarak, tartışarak ve eleştirerek okuma	Göz atarak, tahmin ederek, not alarak, işaretleyerek, özetleyerek, soru sorarak, tartışarak ve eleştirerek okuma

Tablo 4 incelendiğinde 2019 TDÖP’de sesli ve sessiz okumanın birer okuma türü olarak programda kendisine yer bulduğu, 2024 TDÖP’de ise bu türlerin temel okuma türü olarak görüldüğü için ayrıca yer almadığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra 2019 TDÖP’de yer alan ‘söz korosu, grup hâlinde okuma, ezberleyerek okuma ve okuma tiyatrosu’ türlerine 2024 programında yer verilmediği, bu türlerin akıcı okuma yöntemleri başlığı altında yer aldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca 2019 TDÖP’de 5 ve 6. sınıf düzeylerinde yer alan hızlı okumanın 2024 programında kendisine yer bulamadığı da dikkat çekmektedir.

Okuma türlerinin sınıf seviyelerine göre dağılımı göz önünde bulundurulduğunda her iki programda da ‘tartışarak ve eleştirerek okumanın’ 7 ve 8. sınıflarda kademeli olarak yer aldığını görmek mümkündür. Bunun yanı sıra 2024 TDÖP’de ‘göz atarak, tahmin ederek, not alarak, işaretleyerek, özetleyerek okuma’ türlerinin tüm sınıf düzeylerinde yer aldığı görülürken 2019 TDÖP’de ‘tahmin ederek, soru sorarak ve hızlı okuma’ yöntemlerinin 5-6. sınıflarda; ‘göz atarak, özetleyerek, not alarak, tartışarak okuma’ yöntemlerinin ise 7-8. sınıflarda ortak olarak yer aldığını görmek mümkündür.

Programlardaki okuma yöntemlerinin sınıf dağılımlarına bakıldığında 2024 programında bu anlamda bir tutarlılık olduğu, okuma türlerinin sınıf seviyelerine göre artış gösterdiği ve seviyelendirildiği; 2019 programında ise bu anlamda bir

hiyerarşiye dikkat edilmediği, sadece tartışarak ve eleştirel okumaya üst sınıflarda (7 ve 8. sınıf) yer verildiği görülmektedir.

Akıcı Okuma

Akıcı okuma becerisine öğretim programları düzeyinde ilk defa 2017’de yer verildiğini ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte 2019 yılında güncellenen TDÖP’de de bu beceriyle ilişkili birtakım unsurlara rastlamak mümkündür. 2019 ve 2024 TDÖP’de akıcı okuma becerisi ile ilgili çeşitli açıklama, yönerge, kazanım/öğrenme çıktısı ve yönteme yer verilmiştir. Bunların karşılaştırılması Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5.

Programların akıcı okuma becerisi açısından karşılaştırılması

	Akıcı okuma	Sınıf Düzeyi
2019 TDÖP	Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.	5, 6, 7, 8
	Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.	5, 6, 7, 8
	Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.	5, 6, 7, 8
	Okuma stratejilerini kullanır.	5, 6, 7, 8
	Sesli ve sessiz okurken akıcı okuma unsurlarını yönetebilme	
2024 TDÖP	Faaliyetin amacını, ilgi ve ihtiyaçlarını, materyalin özelliklerini, süre ve bilgiye erişim olanaklarını analiz ederek görüş oluşturur.	5, 6
	Metnin tür özelliklerinden ve bağlamdan hareketle okuma hızını, vurgu ve tonlamalarını anlamı yansıtmak biçimde düzenleyerek kelimeleri doğru seslendirir.	5, 6

Tabloya göre her iki programda da akıcı okumaya yer verildiği görülmektedir. 2019 TDÖP’de akıcı okumanın temel bileşenlerinin (hız, doğruluk, prozodi) tümüne yer verilmediği yalnızca prozodinin ön plana çıkarıldığı dikkat çekmektedir. Buna göre ‘metni tür özelliklerine ve noktalama işaretlerine dikkat ederek okuma’ prozodiyi ön plana çıkaran bir kazanımdır. Aynı programda akıcı okumanın temel bileşenlerinden hız ve doğruluk ilkesinin yer almadığı da göze çarpmaktadır. 2024 programında ise akıcı okumanın tüm bileşenlerinin yer aldığı görülmektedir. Buna göre programda “akıcı okuyan bir öğrencinin kelimeleri doğru seslendirmesi, konuşma hızına yakın bir hızda, metnin tür özelliklerini de dikkate alarak işitilebilir bir ses tonuyla, anlamı yansıtmak şekilde, doğru vurgu ve tonlamalarla okuması” (MEB, 2024) beklendiği ifade edilmiştir.

Her iki program açısından akıcı okuma becerisinin farklılaşan yönü ise bu beceriyle ilgili kazanım ve açıklamaların sınıf düzeylerine dağılımıdır. 2019 TDÖP’de akıcı okuma, tüm sınıf düzeylerinde yer alırken 2024 programında ise akıcı okuma becerisine yalnızca 5 ve 6. sınıf düzeylerinde yer verilmiştir. Buna göre 2024 TDÖP’de akıcı okuma sorunu olan öğrencilerin gelişimlerinin yıl

boyunca takip edilmesi, sesli okumaya öncelik verip bu öğrencilerin akıcı okuma sorunlarını gidermek için birtakım yöntem ve teknikler kullanılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu yöntem ve tekniklerin her iki programda dağılımı Tablo 6’da gösterilmiştir:

Tablo 6.

Programların akıcı okuma stratejileri açısından karşılaştırılması

	Akıcı okuma stratejileri	Sınıf seviyesi
2019 TDÖP	Grup Hâlinde Okuma	5
	Ezberleme	5
	Söz korusu	5
	Hızlı Okuma	5, 6
	Okuma Tiyatrosu	6
2024 TDÖP	Koro Hâlinde Okuma	5, 6
	Okuma Tiyatrosu	5, 6
	Tekrarlı Okuma	5, 6
	Eşli Okuma	5, 6
	Arkadaşla Okuma	5, 6
	Ezberleme	5, 6

Tablo 6 incelendiğinde 2019 TDÖP’de 5, 2024’te ise 6 akıcı okuma stratejisine yer verildiği gözükmemektedir. ‘Ezberleme’ ve ‘okuma tiyatrosu’ stratejilerinin ise her iki programda ortak olduğu dikkat çekmektedir.

Söz Varlığını Zenginleştirme

Okuma becerisi kapsamında ele alınabilecek bir husus da söz varlığını zenginleştirme etkinlikleridir. Bu kapsamda öğretim programlarında bu hususa ilişkin açıklamalara Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7.

Programların söz varlığı unsurlarının öğretimi açısından karşılaştırılması

	Söz varlığı	
2019 TDÖP	Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.	5,6,7, 8
	<i>Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için görseller, sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.</i>	
	<i>Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.</i>	
	Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.	5,6,7,8
	Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.	5
	Kelimelerin zıt anlamlılarını bulur.	5

	Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.	5
	Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.	6,7,8
	Metinde geçen anlamını bilmediği söz varlığı unsurlarının anlamını tahmin edebilme	
2024 TDÖP	Metnin bağlamından söz varlığı unsurlarının anlamıyla ilgili ipuçlarını belirleyip ön bilgileriyle ilişkilendirir.	5, 6, 7,8
	Söz varlığı unsurlarının anlamına ilişkin mantıklı tahminde bulunur.	5, 6, 7,8
	Tahminin doğruluğunu kaynaklardan (sözlük, başvuru kitapları), ebeveyn veya öğretmenden yardım alarak kontrol edip yargıya ulaşır.	5, 6, 7,8
	Okuduğu metinden hareketle söz varlığını geliştirmeye yönelik çözümlene yapabilme	
	Metnin anahtar söz varlığı unsurlarını belirler.	5, 6, 7,8
	Belirlenen söz varlığı unsurlarının anlam ilişkilerini inceler.	5, 6, 7,8
	Söz varlığı unsurlarının kaynaklardaki (sözlük, genel ağ vb.) diğer anlamlarını ve varsa görsel karşılığını (resim, işaret, emoji vb.) belirler. Ayrıca üzerinde çalışılan söz varlığı unsurlarıyla ilgili (eş ve yakın anlamlı kelimeler, zıt anlamlı ve eş sesli kelimeler; atasözü, deyim, kalıp sözler, ikileme, pekiştirme vb.) kelimeleri tespit edip aralarındaki anlam ilişkilerini ortaya koyar.	5, 6, 7,8

Tablo 7 incelendiğinde söz varlığı unsurlarının öğretimi ile ilgili her iki programda benzerliklere rastlamak mümkündür. Buna göre kelime öğretiminde tahmin stratejisine her iki programda da yer verildiği görülmektedir. Ancak tahmin çalışmalarının nasıl yürütüleceğine dair daha ayrıntılı bilgi ve açıklamalar 2024 programında yer almaktadır. Bu doğrultuda programda öğrencinin çeşitli ipuçları kullanarak kelimenin anlamıyla ilgili tahminlerde bulunması, tahminini ön bilgileriyle ilişkilendirmesi ve tahminin doğruluğunu çeşitli kaynaklardan teyit etmesi gerektiğine yer verilmiştir. Öğreme çıktıları dışında ‘okuma becerisi uygulama esasları’ bölümünde öğrencilerin okuma sürecinde söz varlığının geliştirilmesi amacıyla basılı-çevrim içi sözlük ve başvuru kaynaklarını kullanarak bir söz varlığı dosyası hazırlamaları yönünde teşvik edilmesi gerektiği dile getirilmiştir. 2019 TDÖP’de ise öğrencinin bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin etmesi beklenmektedir. Bunun yanı sıra görseller, sözlük vb. araçlar kullanmaları, ayrıca öğrendiği söz varlığı unsurlarını içeren bir sözlük oluşturmaları da tavsiye edilmiştir.

2024 TDÖP’de söz varlığı unsurlarıyla ilgili eş ve yakın anlamlı kelimeler, zıt anlamlı ve eş sesli kelimeler; atasözü, deyim, kalıp sözler, ikileme, pekiştirme vb. kelimeleri tespit edip aralarındaki anlam ilişkilerini ortaya koymak ve metnin anahtar kelimelerini belirlemek de söz varlığını zenginleştirme etkinlikleri

kapsamında yer almaktadır. Bunların yanı sıra kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini belirlemeye yönelik kazanımlar/öğrenme çıktıları 2019 TDÖP’de yalnızca 5. sınıf düzeyinde yer almaktayken 2024 TDÖP’de tüm sınıf düzeylerinde yer almaktadır.

Okuduğunu Anlama

2019 TDÖP’de okuma kazanımları akıcı okuma, söz varlığı ve anlama başlıkları altında sıralanmış; anlama becerisine ait kazanımlar ise metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma yoluyla anlam oluşturmayı sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Buna göre programda metin içi ve metin dışı anlam ilişkileri kurma becerisine 5-8. sınıflar arasında, metinler arasında çeşitli açılardan karşılaştırma yapmaya da 4-8. sınıflar arasında yer verilmiştir.

2024 TDÖP’de ise okuma becerisine ait öğrenme çıktılarının öğrencilerin ortaokul sonunda eleştirel bir anlama sürecini gerçekleştirmesine imkân sağlayacak bir yapı arz ettiği vurgulanmaktadır. Buna göre programda, anlama süreciyle ilgili temel hedef, öğrencilerin akıcı okuyabilen bireyden eleştirel okuma düzeyine çıkmış bireye ulaşmasıdır.

Her iki programda yer alan okuduğunu anlama becerisine ilişkin kazanım/öğrenme çıktılarına Tablo 8’de yer verilmiştir:

Tablo 8.

Programların okuduğunu anlama becerisi açısından karşılaştırılması

2019 TDÖP Anlama Kazanımları	Sınıflar
Metin türlerini ayırt eder.	5, 6, 7, 8
Okuduklarını özetler.	5, 6, 7, 8
Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.	5, 6, 7, 8
Metindeki yardımcı fikirleri belirler.	7, 8
Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.	5, 6, 7, 8
Metindeki hikâye unsurlarını belirler.	5, 6, 7, 8
Metni yorumlar.	5, 6, 7, 8
Metinle ilgili sorular sorar.	5, 6, 7, 8
Metinle ilgili sorulara cevap verir.	5, 6, 7, 8
Metnin konusunu belirler.	5, 6, 7
Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.	5, 6, 7, 8
Görsellerle ilgili soruları cevaplar.	5, 6, 7, 8
Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.	5, 6, 7, 8
Okuduğu metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.	5, 6, 7, 8
Medya metinlerini değerlendirir/analiz eder.	5, 6, 7, 8
Metinler arasında karşılaştırma yapar.	5, 6, 7, 8
Bilgi kaynaklarını etkili şekilde kullanır.	5, 6, 7, 8

Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.	5, 6, 7, 8
Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.	5, 6, 7, 8
Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	5, 6, 7, 8
Metindeki söz sanatlarını tespit eder.	5, 6
Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgilere ilişkin soruları cevaplar.	5, 6
Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.	7, 8
Metindeki anlatım biçimlerini belirler.	7
Metinde kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını belirler.	7, 8
Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.	7, 8
Edebî eserin yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır.	7, 8

2024 TDÖP Anlama Kazanımları

Sınıflar

Okumada materyal seçimini yönetebilme	5, 6, 7, 8
Sesli ve sessiz okurken akıcı okuma unsurlarını yönetebilme	5, 6
Okumada strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme	5, 6, 7, 8
Okuyacağı metnin içeriğine yönelik tahminde bulunabilme	5, 6, 7, 8
Metinde geçen anlamını bilmediği söz varlığı unsurlarının anlamını tahmin edebilme	5, 6, 7, 8
Metnin yüzey anlamını belirleyebilme	5, 6, 7, 8
Görselle iletilen anlamı belirleyebilme	5, 6, 7, 8
Metnin derin anlamını belirlemeye yönelik basit çıkarımlar yapabilme	5, 6, 7, 8
Metnin derin anlamını belirlemeye yönelik üst düzey çıkarımlar yapabilme	5, 6, 7, 8
Metin içi karşılaştırma yapabilme	5, 6, 7, 8
Metinler arası karşılaştırma yapabilme	5, 6, 7, 8
Metindeki unsurları sınıflandırabilme	5, 6, 7, 8
Metni yorumlayabilme	5, 6, 7, 8
Öyküleyici metinlerdeki hikâye unsurlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Bilgilendirici metinlerde metin yapılarından hareketle önemli bilgileri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Bilgilendirici metinde anahtar kelimeleri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Metnin bölümlerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Şiirin biçim özelliklerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Bilgilendirici metinde düşünceyi geliştirme yollarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Metindeki söz sanatlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Metinde kullanılan ikna etme tekniklerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	7, 8
Okuduğu metinden hareketle söz varlığını geliştirmeye yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Çoklu ortam öğelerine yönelik çözümleme yapabilme	5, 6, 7, 8
Okuduğunu özetleyebilme	5, 6, 7, 8
Okuduğunu değerlendirebilme	5, 6, 7, 8

2019 ve 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Okuma Becerisi...

Basılı ve dijital medya metinlerini değerlendirebilme	7, 8
Metni eleştirebilme	5, 6, 7, 8
Metindeki probleme çözüm üretebilme	5, 6, 7, 8
<u>Okuma sürecine yönelik öz yansıtma yapabilme/kendini uyarlayabilme</u>	<u>5, 6, 7, 8</u>

2019 ve 2024 Türkçe programlarında anlama kazanımları/öğrenme çıktıları; metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurma şeklinde sıralanmıştır. Bunun dışında ‘metin türlerini ayırt etme, metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrama, metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrama, metnin konusunu, ana fikrini ve yardımcı fikirlerini belirleme, metinle ilgili sorular sorma, bilgi kaynaklarını etkili kullanma ve güvenilirliğini sorgulama, başlık belirleme, anlatım biçimlerini belirleme, gerçek ve kurgusal olanı ayırt etme’ kazanımları yalnızca 2019 programına özgüdür.

‘Okumada materyal seçimini yönetebilme, sesli ve sessiz okurken akıcı okuma unsurlarını yönetebilme, okumada strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme, okuma sürecine yönelik öz yansıtma yapabilme/kendini uyarlayabilme, çoklu ortam öğelerine yönelik çözümlene yapabilme, metni yorumlama, değerlendirme, yorumlama, metin içi karşılaştırma yapma, metindeki ikna tekniklerini belirleme, şiir ve bilgilendirici metinlere yönelik yapısal çözümlenmeler yapma’ şeklindeki öğrenme çıktıları ise 2024 programına özgüdür.

Aynı şekilde ‘metni özetleme, okunan metnin içeriğine yönelik tahminlerde bulunma, görsellerle iletilen anlamı belirleme, metinler arası karşılaştırma yapma, söz sanatlarını belirleme, metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretme, metindeki unsurları sınıflandırma, basılı ve dijital metinleri değerlendirme, düşüncüyü geliştirme yollarını belirleme, hikâye unsurlarını belirleme’ şeklindeki kazanımlar/öğrenme çıktıları da her iki programda vurgulanan ortak ifadelerdir.

2019’daki ‘okudukları ile ilgili çıkarımda bulunma’ kazanımı ise 2024’te ‘metnin yüzey ve derin anlamını belirlemeye yönelik basit ve üst düzey çıkarımlarda bulunma’ şeklinde genişletilmiştir.

Okuma Atölyeleri

2024 TDÖP’nin yeniliklerinden biri de okuma atölyeleridir. Bu kapsamda eğitim-öğretim yılının her döneminde öğrenci seviyesine uygun 2 kitap okutulması, okunan 2 kitaptan birinin öğrenci tarafından sınıfta çözümlenmesi, diğer kitaba yönelik ise bireysel çözümlenmeler yapıp rapor hâlinde sunulması ve yaz tatilinde aileyle birlikte bir kitap okunması kararlaştırılmıştır. Bu ifadeler, 2019 TDÖP’de yer almamaktadır.

Bu kapsamda okuma atölyelerinin öğrencilerin kitap okumayı boş zaman uğraşı olarak değil sınıf içi bir etkinlik olarak görmesini sağladığını ifade etmek mümkündür. Ayrıca bu atölye çalışmaları kapsamında okunanlar üzerinde çözümleme ve değerlendirmeler yaparak okunanların kalıcılığının da sağlanması amaçlanmıştır. Bu etkinliklerin öğrencilerin okuma kültürü düzeylerinin gelişimine büyük katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Bilişsel ve Üst Bilişsel Stratejiler

2024 TDÖP'deki yeniliklerden biri de bilişsel ve üst bilişsel stratejilerin kullanımı ile ilgilidir. Öğrencinin okuma-anlama sürecinde kullanması beklenen bilişsel stratejiler, hedefe ulaşmak yani başarılı olmak için kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan kullanılacak zihinsel süreçlere işaret eder. Bu stratejiler okuma-anlama aşamasında sürecin daha verimli hâle getirilmesini, anlamın kolayca yapılandırılmasını, elde edilen bilginin zihinde daha iyi organize edilip uzun süre hafızada tutulmasını sağlar. Bu amaçla kullanılan bilişsel stratejiler şunlardır: ön bilgileri harekete geçirme ve kullanma, tahmin etme, görselleştirme, metin yapılarını analiz etme, bilgileri organize etme, soru sorma, çıkarım yapma ve özetleme.

Üst bilişsel stratejiler ise okuma faaliyetinin istenen şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğini anlık olarak takip etmeyi, bir sorun olduğunda sürece müdahale etmeyi (strateji değiştirme, materyali düzenleme vb.) ve süreç sonunda başarıya ulaşıp ulaşılmadığına dair bir değerlendirme yapmayı içerir. Bilişsel stratejiler öğrencinin hedeflerine ulaşmasını ve süreci ilerletmesini, diğer bir ifadeyle bir konuyu öğrenmesini veya bir görevi yerine getirmesini; üst bilişsel stratejiler ise süreci planlamasını, izlemesini ve değerlendirmesini sağlar. Üst bilişsel stratejiler programda “izleme” ve “kontrol” olmak üzere iki ana başlık altında ele alınmaktadır.

2019 TDÖP'de ise bilişsel ve üst bilişsel stratejilerle ilgili bir açıklama bulunmamaktadır.

Eleştirel Okuma

2024 TDÖP'de Türkçe dersinin özel amaçları kapsamında öğrencinin ilköğretimin sonunda eleştirel bir okur düzeyine ulaşmasının beklendiği ifade edilmektedir. Buna göre okuma becerisi açısından ortaokulda öğrencinin akıcı okuyabilen bireyden eleştirel okur düzeyine ulaşması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda metni daha detaylı ele almaya ve derin anlama ulaşmayı imkân sağlayan eleştirel okuma yöntemlerinin 8. sınıfta Kademeli Sorumluluk Devri Modeli öğretimi ile öğrencilere kazandırılması gerektiği ifade edilmiştir. 2019 TDÖP'de ise öğrencilerin okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla

değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması amaçlanmıştır. Eleştirel okumaya bir okuma yöntemi olarak her iki programda da yer verilmesi önemli bir bulgudur.

2024 TDÖP'deki öğrenme çıktıları eleştirel okuma becerisi açısından incelendiğinde ise “okuma amacını belirleme, materyal seçimini yönetebilme, sesli ve sessiz okurken akıcı okuma unsurlarını yönetebilme, içeriği tahmin etme, görsel yorumlama, metnin yüzey ve derin anlamını yorumlama, basit ve üst düzey çıkarımlar yapma, metin içi ve metinler arası karşılaştırmalar yapma, sınıflandırma, öyküleyici/bilgilendirici/şiir türü metinleri çözümlenme, anahtar kelimeleri belirleme, düşünceyi geliştirme yollarını belirleme, metnin bölümlerini belirleme, ikna tekniklerini belirleme, özetleme, değerlendirme, metni eleştirme, probleme çözümler üretebilme ve öz yansıtma yapabilme” öğrenme çıktılarının eleştirel okumaya uygun olduğu ifade edilebilir. Bu yönüyle programın eleştirel okuma becerisini yansıttığını söylemek mümkündür.

2019 TDÖP'de ise eleştirel okumaya ilişkin kazanım sayılarının daha sınırlı olduğunu ifade etmek mümkündür. Buna göre programda eleştirel okumaya uygun olan kazanımlar “metni özetleme, yorumlama, tahmin etme, analiz etme, değerlendirme, metinler arası karşılaştırmalar yapma, metnin konusu/ana fikri/yardımcı fikirlerini tespit etme, başlık koyma, metinle ilgili çıkarımda bulunma, sorular sorma, metinde gerçek ve kurgu olanı ayırt etme, metindeki anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit etme, hikâye unsurlarını belirleme, sorunlara çözüm üretebilme” şeklinde özetlenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

2019 ve 2024 Türkçe öğretim programlarını okuma becerisi açısından incelemeyi ve birbiriyle kıyaslamayı amaçlayan bu çalışmada söz konusu iki program; ‘Türkçe dersinin özel amaçları, kazanımlar/öğrenme çıktıları, temalar, metinler, okuma yöntem ve teknikleri, akıcı okuma, söz varlığı, anlama, bilişsel ve üst bilişsel stratejiler, okuma atölyesi, eleştirel okuma’ başlıkları altında incelenmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Programlar Türkçe dersinin özel amaçları açısından kıyaslandığında her iki metinde de büyük benzerlikler tespit edilmiştir. Buna göre özel amaçlar okuma becerisi bağlamında ele alındığında her iki programda da ‘eleştirel okur’ kavramına vurgu yapıldığı, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmanın yanında okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme ve sorgulama becerilerini geliştirmenin gerekli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca programlarda okuma becerisi ile birlikte değerlendirme, sorgulama, yorumlama, eleştirel

düşünme ve araştırma gibi üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesine öncelik verildiği de dikkat çekmektedir. 2024 programında buna ek olarak bilgi okuryazarlığından teknolojik okuryazarlığa medya okuryazarlığından finansal okuryazarlığa kadar kapsamlı bir okuryazarlık becerisinin ön plana çıktığı da ifade edilebilir. Balcı vd. (2012), Cumhuriyet'ten günümüze Türkçe öğretim programlarını genel amaçlar açısından değerlendirdikleri çalışmalarında, beceri alanları içerisinde en fazla okuma becerisine vurgu yapıldığını ve okuma zevki oluşturmak, okuma ilgisi uyandırmak, okuma alışkanlığı ile birlikte edebî zevk kazandırmak ile ilgili ifadelerle tüm programlarda çokça yer verildiğini tespit etmişlerdir. Buna göre Cumhuriyet'ten günümüze kadar öğretim programlarında genel ve özel amaçlar açısından en fazla okuma becerisine vurgu yapıldığı ve okuduğunu anlama becerisi ile okuma alışkanlığı kazandırmanın Türkçe dersinin temel gayesi olarak görüldüğü ifade edilebilir.

Genel anlamda programlar, kazanım/öğrenme çıktıları açısından değerlendirildiğinde 2019 TDÖP'de 142, 2024 TDÖP'de ise 110 okuma kazanımına yer verildiği görülmektedir. 2024 TDÖP'nin tüm dil becerilerine eşit oranda yer verdiği ve okuma kazanımlarının sınıf seviyelerine göre eşit dağıtıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca öğrenme çıktılarının sarmal yaklaşım doğrultusunda tüm sınıf düzeylerinde tekrar ettiği dikkat çekmektedir. Bu da Memiş ve Kalyoncu'ya (2024) olumsuz bir durumdur. Çünkü eğitimde kolaydan zora doğru ilerleme ilkesi göz önünde bulundurulduğunda sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin bilişsel yeterlilikleri, öğrenme kapasiteleri de artmaktadır. Bu nedenle kazanımların sınıf seviyesine göre artış ya da azalış göstererek yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak bu görüşün aksine bu çalışmada, 2024 TDÖP'de öğrenme çıktılarının sınıf seviyelerine ve diğer beceri alanlarına eşit dağıtılması olumlu bir durum olarak değerlendirilmiştir. Çünkü uygulamada okuma becerisi ile ilgili kazanımlara sayıca daha fazla yer verilmesi nispeten diğer öğrenme alanlarının ihmal edilmesine neden olmaktadır. Bunun önüne geçebilmek adına bu eşitliğin olumlu bir gelişme olduğu ifade edilebilir. Ayrıca Türkçe dersi genel olarak öğrencilerin eleştirel okuma ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirmeyi, söz varlığını zenginleştirmeyi ve okuma zevki ve alışkanlığı elde etmelerini sağlamaya odaklanmaktadır. Bu nedenle kazanım sayılarının sınıf seviyesine göre artmasından ziyade sarmal bir yaklaşım doğrultusunda her sınıf seviyesinde bu kazanımların tekrar etmesi önemli görülmektedir.

Temalar açısından bir kıyaslama yapıldığında ise 2024 TDÖP'de tema sayısında artış olduğu ve zorunlu tema sayısının bire indirildiği göze çarpmaktadır. 2019 TDÖP'de ise zorunlu tema sayısı 3 olup bu temaların tüm sınıf düzeylerinde kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. 2019 TDÖP'de bir sınıf seviyesinde

işlenmesi gereken tema sayısı 8 iken 2024'te bu sayı 6'ya indirilmiştir. Kalan zaman ise üretim atölyeleri kapsamındaki etkinliklere ayrılmıştır. İki programda temalar açısından dikkat çeken bir sonuç da 2019 programında tema seçiminin (zorunlu temalar hariç) yazarın inisiyatifine bırakılmasıdır. 2024 programında her temanın hangi sınıf seviyesinde kullanılacağına önceden belirlenmiş olmasıdır. Ayrıca her iki programda 'okuma kültürü' ile 'bilim ve teknoloji' temalarının ortak olduğu dikkat çekmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda 2024 programında zorunlu tema sayısının bire indirilmesi tema çeşitliliğinin sağlanması açısından önemli bir gelişmedir. Ayrıca 2024 TDÖP'de yıl içinde işlenecek tema sayısının 8'den 6'ya düşürülmesi ve kalan sürenin okuma atölyeleri kapsamındaki etkilere ayrılması olumlu bir gelişmedir. Kaya ve Aydın (2024) ise yaptıkları çalışmada, ülkemizde her bölgenin çeşitli özellikler bakımından farklılık arz ettiğini, bu sebeple tüm ülkede aynı temalara yer vermektense 2019 programında olduğu gibi seçmeli temalara yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Memiş ve Kalyoncu (2024) da farklı bölgelerin nispeten farklı ihtiyaçlara sahip olduğunu, tema sayısının azaltılması ile ders kitaplarının farklı ihtiyaçlara cevap verme imkânının kalmadığını, tema seçimlerinin standart hâle getirilmesi durumunda bunun titizlikle yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca 2024 programında bilimsel nitelikli temalara olması gerekenden daha az yer verildiğini de vurgulamışlardır.

Öğretim programlarında okuma becerisi ile ilgili ele alınacak bir başka nokta da metinlerdir. Zira her iki programda tüm temalarda 3 okuma, bir de serbest okuma metnine yer verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle 2024 programında tema sayısındaki azalmaya bağlı olarak metin sayısında bir azalma olduğu dikkat çekmektedir. 2024 programında 24, 2019 TDÖP ise 32 okuma metnine yer verildiği görülmektedir. Bu eksikliğin okuma atölyelerindeki etkinliklere ayrılması ise olumlu bir gelişmedir. Metinlerin niteliği noktasında da özellikle 2024 programında daha detaylı bilgiler yer alırken 2019 programında da benzer noktalar kısaca yer almıştır. Buna göre her iki programda da metinlerin millî, manevî ve ahlakî değerlere, program kazanımlarına, temaya ve öğrenci seviyesine uygun olarak hazırlanması gerektiği ifade edilmektedir.

Programlarda metin türleri ve bunların dağılımı incelendiğinde ise bilgilendirici metinler içerisinde rapor/tutanak, tartışma/münazara, yönerge metinleri, belgesel, günlük metinler, grafik simge, hiper metin, infografik ve ilk gösterim filmi (fragman) türlerinin ilk defa 2024 programında yer aldığını söylemek mümkündür. Kılavuz ve broşür türü metinlere ise öncekinin aksine 2024 programında yer verilmediğini ifade etmek mümkündür. Bu tür metinlerin yönerge metinleri ya da efemera/günlük metinler kapsamında değerlendirilebileceğini de düşünürsek bu durum, metin türleri açısından bir

eksikliğe neden olmamaktadır. Bu yönüyle 2024 programının bilgilendirici metin türleri açısından daha zengin olduğunu ifade etmek mümkündür. Öyküleyici ve şiir türü metinler açısından da her iki programda benzer bir dağılımın söz konusu olduğunu ifade etmek mümkündür. Şiir türü metinler içerisinde mani türüne ise ortaokul düzeyinde yalnızca 2024 TDÖP’de yer verildiğini görmek mümkündür. Bu sonuçlara benzer olarak Memiş ve Kalyoncu (2024) da metin türlerinin çeşitliliğinin artırılması ve güncel metin türlerinin programa dâhil edilmesinin 2024 programının güçlü yönlerinden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Güneş (2013), günümüzde yapılandırıcı yaklaşımla birlikte dil öğretiminde sadece edebî metinlerin değil özgün, özel ve üretilmiş metinlerin de kullanılmaya başlandığını ve bunun ‘Dil, sosyal bir etkileşim aracıdır.’ görüşünü desteklediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla yeni gelişmeler ışığında Türkçe derslerinde edebî metinlerin yanında otantik ve üretilmiş metinlere de yer verilmesi 2024 programı açısından olumlu bir gelişme olarak kabul edilebilir.

Türkçe ders kitaplarına alınacak olan metinlerin niteliklerine ilişkin açıklamalar açısından her iki programda büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bununla birlikte 2024 TDÖP’nin daha ayrıntılı hazırlandığını ifade etmek mümkündür. Son programda ‘derslerde kullanılacak tüm metinlerin (ana metinler ve etkinliklerde kullanılacak metinler) öğrencilerin sınıf seviyesine ve temaya uygun, onların söz varlıklarını zenginleştirici nitelikte olması, ayrıca etkinliklerin metinlerden hareketle hazırlanması gerektiği’ özellikle vurgulanmıştır. Bu ifadelerle 2019 programında rastlanmamaktadır. Bununla birlikte her iki programda da millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, evrensel, toplumsal ve edebî değerlere uygun eserler seçilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Metin yazarlarının biyografilerine yer verilmesi ve bu biyografilerde yazarın/şairin yalnızca edebî yönü üzerinde durulması gerektiği her iki programda vurgulanan ortak noktalardandır. Ayrıca kitap yazarlarının metinlerine, aynı isme ait ikiden fazla esere, aynı yayınevi düzeyinde bir sınıf için seçilen metnin başka sınıf seviyesinde yer almamasına ilişkin ifadeler her iki programda da tekrar edilmiş olup metin çeşitliliğini ve kalitesini artıran hususlardandır.

2024 programında metinlerin öğrencilere okuma sevgisi ve alışkanlığı, dil zevki, estetik zevk ile okur kimliği kazandıracak, onların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek, kuşaklar arası dil birliğine katkı sağlayacak nitelikte olması gerektiği vurgulanmıştır. Programda ayrıca metin seçiminde ‘çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği’ ilkelerine vurgu yapılması da önemli bir durumdur. Bu bilgilere 2019 TDÖP’de ayrıntılı bir şekilde rastlamak mümkün değildir. Kaya ve Aydın (2024) ise çalışmalarında, 2019 programında yer alan ‘metinlerin dönemsellik özelliklerinden kaynaklı yazım ve imla hatalarının düzeltilemeyeceği’ ilkesine yeni programda yer verilmediğine dikkat çekmiş, bu durumun

öğrencilerin ikileme düşmeden yazım kurallarını ve noktalama işaretlerini doğru bir şekilde öğrenmelerine katkı sunabileceğini belirtmişlerdir. Coşkun ve Taş'ın (2008) metin seçimi ile ilgili ilkeler bakımından Cumhuriyet dönemi Türkçe öğretim programlarını değerlendirdikleri çalışmalarında geçmişten günümüze yaklaştıkça programlarda ders kitaplarına alınacak metinlerin seçimi ile ilgili daha çok sayıda değişkene ve daha belirleyici ifadelere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da aynı sonuca ulaşıldığı ifade etmek mümkündür.

Programlar, okuma yöntem ve teknikleri açısından kıyaslandığında 2024 programında okuma türlerinin sınıf seviyelerine göre artış gösterdiği ve seviyelendirildiği; 2019 programında ise bu anlamda bir hiyerarşiye dikkat edilmediği, sadece tartışarak ve eleştirel okumaya üst sınıflarda (7 ve 8. sınıf) yer verildiği dikkat çekmektedir. Buna göre 2019 TDÖP'de toplamda 15 farklı okuma stratejisine, 2024 TDÖP'de ise toplamda 8 farklı okuma stratejisine yer verildiği tespit edilmiştir. Ancak 2024 programında sesli, sessiz ve hızlı okumaya bir yöntem olarak yer verilmediği dikkat çekmektedir. Bu gelişmenin yerinde bir karar olduğu söylenebilir. Çünkü hızlı okuma ile akıcı okuma kavramları birbirinden farklıdır ve esas olan uygun bir hızda anlayarak okumaktır. Bunun yanı sıra sesli ve sessiz okuma yöntemleri de temel iki okuma yöntemidir. Ayrıca 2019 programında yer verilen 'okuma tiyatrosu, grup hâlinde okuma ve söz korusu' okuma yöntemlerinin de 2024 programında akıcı okuma stratejileri arasında yer aldığını ifade etmek mümkündür. Bu sınıflandırmanın bilinçli bir şekilde yapıldığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra 2024 TDÖP'de 'göz atarak, tahmin ederek, not alarak, işaretleyerek, özetleyerek okuma' türlerinin tüm sınıf düzeylerinde yer aldığı görülürken 2019 TDÖP'de 'tahmin ederek, soru sorarak ve hızlı okuma'nın 5-6. sınıflarda; 'göz atarak, özetleyerek, not alarak, tartışarak okuma'nın ise 7-8. sınıflarda ortak olarak yer verilen okuma türleri olduğunu görmek mümkündür. Süğümlü ve Doğan (2021) çalışmalarında 2019 TDÖP'de toplamda 15 farklı okuma stratejisine yer verildiğini, 5. sınıf düzeyinde 8, 6. sınıf düzeyinde 7, 7. sınıf düzeyinde 5 ve 8. sınıf düzeyinde 5 farklı okuma stratejisine yer verildiğini tespit etmişlerdir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde okuma stratejilerinin 2019 programında dengeli bir dağılım göstermediğini tespit etmişlerdir.

Her iki program akıcı okuma açısından kıyaslandığında özellikle 2024 programının bu anlamda akıcı okumanın tüm bileşenlerini (doğru okuma, hız ve prozodi) içerdiği sonucuna varılabilir. 2019 TDÖP'de ise akıcı okumanın yalnızca prozodi yönüne vurgu yapıldığı doğru okuma ve hız bileşeninin dikkate alınmadığı göze çarpmaktadır. Ana dili eğitiminde önemli bir yere sahip olan akıcı okumanın 2017 TDÖP'yle ilk defa müfredata girdiği bilinmektedir. Zira programda okuma kazanımları; 'akıcı okuma, söz varlığı ve anlama' alt başlıkları

hâlinde yer almaktadır. Bununla birlikte programdaki akıcı okuma kazanımlarının sayıca yeterli olmadığı, akıcı okumayı tam olarak yansıtmadığı, akıcı okumanın temel bileşenlerine odaklanmadığı ve programda akıcı okuma stratejilerine yer verilmediği dikkat çekmektedir. Öğrencilerde akıcı okuma becerisinin geliştirilmesi için kullanılan stratejiler açısından bakıldığında ise yine 2024 TDÖP’de bu stratejilerin diğer okuma yöntemlerinden ayrıldığı, özellikle akıcı okuma sorunu yaşayan öğrenciler için tavsiye edilen yöntemler olduğu dikkat çekmektedir. Bu stratejiler şunlardır: koro hâlinde okuma, okuma tiyatrosu, tekrarlı okuma, eşli okuma, arkadaşla okuma, ezberleme. Bu sonuç Aktaş’ın (2021) 2019 TDÖP’deki kazanımların ve ders kitaplarındaki etkinliklerin akıcı okumanın temel bileşenleri üzerinde yeterince odaklanmadığını ortaya koyduğu araştırmasının sonuçlarıyla örtüşmektedir. Aktaş’a göre (2021), 2019 programında özellikle prozodi ile ilgili kazanımlara daha fazla yer verildiği, doğru okuma ve hız ile ilgili kazanımların ise ihmal edildiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra hem öğretim programında hem de ders kitaplarındaki etkinlik ve yönergelerde akıcı okumayla ilgisi bulunmayan unsurlara da yer verildiği görülmüştür. Bilge (2022), araştırmasında 2006, 2009, 2015 ve 2019 Türkçe öğretim programlarını akıcı okuma kazanımları açısından karşılaştırmıştır. Bu sonuçlara benzer şekilde tüm programlarda akıcı okuma becerisine yer verildiği, ancak ilk defa 2015’te akıcı okuma için ayrı bir başlık açıldığı, akıcı okumayla ilgili en az kazanıma 2019 yılında rastlandığı, bütün programlarda en çok yer verilen boyutun prozodi; en az yer verilen boyutun ise akıcı okuma yöntemleri olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, sınıf seviyeleri arasında ve programlar arasında akıcı okuma ile ilgili kazanımların dağılımı açısından tutarsızlıkların olduğu da görülmüştür. Ayrıca akıcı okumaya yönelik alt başlıklardaki kimi kazanımların da akıcı okumayla ilgili olmadığı tespit edilmiştir.

Söz varlığı unsurlarının zenginleştirilmesi açısından tahmin stratejisinin her iki programda ön planda olduğu dikkat çekmektedir. Buna göre okuma sırasında öğrencinin anlamını bilmediği söz varlığı unsuruyla karşılaşması durumunda metnin bağlamından anlamla ilgili ipuçlarını belirlemesi, gerektiğinde kelimenin geçtiği cümlenin öncesini ve sonrasını tekrar okuması sağlanır. Ardından öğrenci, belirlediği ipuçlarıyla ön bilgileri arasında bağ kurarak sözcüğün anlamına yönelik tahminlerde bulunur; tahminini sözlük, başvuru kitapları, ebeveyn veya öğretmenden yardım alarak doğrular. Ayrıca öğrenci, okuma sürecinde söz varlığının geliştirilmesi amacıyla bir söz varlığı dosyası hazırlamaları yönünde de teşvik edilir. Bunun yanı sıra söz varlığını zenginleştirmeye yönelik olarak 2024 TDÖP’de “okuduğu metinden hareketle söz varlığını geliştirmeye yönelik çözümlene yapabilme” öğrenme çıktısına yer

verilmiştir. Bu öğrenme çıktısı ile öğrencinin metindeki söz varlığı unsurlarının anlam ilişkilerini (eş ve yakın anlamlı kelimeler, zıt anlamlı ve eş sesli kelimeler; atasözü, deyim, kalıp sözler, ikileme, pekiştirme vb.) tespit edip söz varlığını zenginleştirmesi amaçlanmıştır.

2019 programında da kelimenin anlamını tahmin etmeye, tahminini teyit etmeye ve sözlük oluşturmaya yönelik kazanımların 5-8. sınıflarda bazı değişikliklerle devamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Yine programda sözcükte anlam ilişkilerine dair kazanımların da tüm sınıf düzeylerinde yer aldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca programda söz varlığı altında yer alan kazanımların kelime ve anlam bilgisi konuları ile dil bilgisi konuları ile ilişkilendirildiği dikkat çekmektedir. Bu sonuçlara benzer şekilde Maden (2021), 2019 TDÖP’de söz varlığını zenginleştirme kazanımlarının en fazla okuma öğrenme alanında yer aldığını, tahmin stratejisinin ve söz varlığı unsurları arasındaki anlam ilişkilerinin her iki programda da öne çıkarıldığını tespit etmiştir.

2024 TDÖP’nin yeniliklerinden biri okuma atölyeleri bir diğeri de bilişsel ve üst bilişsel stratejilerdir. Öğrencilere okuma alışkanlığı ve kültürü kazandırmada bu atölyelerin önemi oldukça büyüktür. Stratejiler ve bunların kademeli sorumluluk devri ile öğretimi de oldukça önemli ve olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ayrıca eleştirel okuma becerisi açısından bakıldığında 2024 programının bu beceriyi daha fazla yansıttığını ifade etmek mümkündür. 2019 TDÖP ise eleştirel okuma kazanımları açısından yeterli değildir. Bu sonuca benzer şekilde Aktaş (2021a), Altunsöz (2016) ve Esemen (2019) da önceki dönemlerde hazırlanan Türkçe programlarının eleştirel okuma becerisi açısından yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Aktaş (2021a). *Prof. Dr. H. Ömer Karpuz’a armağan Türkçeye saygı* içinde Eleştirel okuma becerisi bakımından 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın (1-8. sınıflar) değerlendirilmesi. (Ed.: Ö. K. Aydemir, İ. N. Uysal, F. Öztürk). Palet Yayınları.
- Aktaş, E. (2021). Akıcı okuma becerisi bakımından Türkçe Dersi Öğretim Programı ve ders kitapları üzerine eleştirel bir analiz. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 1140-1165.
- Altunsöz, D. (2016). Türkçe dersi öğretim programının öğrencilerin eleştirel okuma becerisini geliştirme açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi.

- Balcı, A., Coşkun, E. & Tamer, M. (2012). Cumhuriyet dönemi Türkçe dersi öğretim programlarının genel amaçları bakımından değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-13.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Bilge, H. (2022). 2006-2019 yılları arasındaki Türkçe öğretim programlarının akıcı okuma becerisi bakımından karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(43), 669-707.
- Coşkun, E. & Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, V (10), 59- 74.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative*. Prentice Hall Upper Saddle River.
- Esemen, A. (2019). Türkçe öğretim programı ve ilköğretim Türkçe ders kitaplarının eleştirel okuma becerisi açısından değerlendirilmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Güneş, F. (2000). *Uygulamalı Okuma Yazma Öğretimi*. Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2007). Ses temelli cümle yöntemi ve zihinsel yapılandırma. Nobel Yayıncılık.
- Güneş, F. (2013) Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 1-12.
- Kaplan, K. ve Özgen, A. (2023). 2016-2022 yılları arasında Türkçe öğretim programları konulu yayımlanan makale ve tezlerin analizi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 435-456.
- Kaya, M. & Aydın, E. (2024). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın karşılaştırılması. *Harran Maarif Dergisi*, 9 (1), 108-146.
- Maden, A. (2021). Söz varlığını zenginleştirme açısından Türkçe dersi öğretim programı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 756-777.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2024). *Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (5-8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Memiş, M. & Kalyoncu, R. (2024). 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı ile 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın karşılaştırmalı incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 50, 176-199.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage Publications.
- Morgan, D. L. (1996). *Focus Groups as Qualitative Research* (C. 16). Sage publications.
- Roberts, P., Priest, H. & Traynor, M. (2006). Reliability and validity in research. *Nursing Standard*, 20, 41-45.
- Temiz, M. (2015). *Cumhuriyet Dönemi Türkçe öğretim programlarının okuma eğitimi yönünden değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, M. (2014). Okuma eğitimi. M. Yılmaz (Ed.). *Yeni Gelişmeler İşİğİnda Türkçe öğRetimi içinde* (ss. 77-109), Pegem.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: This study aims to introduce the elements of reading skills in the 2024 and 2019 secondary school Turkish language teaching programs with their similarities, differences and innovations and to compare them with each other. For this purpose, the explanations, guidelines and learning outcomes/gains of reading skills in both programs were examined and compared.

Method: The data of the study, designed with a qualitative design, were collected by document review method. The data were analyzed using content analysis, one of the qualitative research methods. Accordingly, the issues related to reading skills in the 2019 and 2024 programs were addressed and compared under the titles of 'Special purposes of the Turkish course, achievements/learning outcomes, themes, texts, reading methods and techniques, fluent reading, vocabulary, comprehension, cognitive and metacognitive strategies, reading workshop, critical reading'.

Findings: As a result of the research, it was determined that the 2024 TDÖP was more detailed despite containing fewer learning outcomes. In addition, it was determined that a new application called reading workshops was included in the 2024 program, learning outcomes related to critical reading skills were more

regular, and special importance was given to fluent reading and reading comprehension skills.

Result and Discussion: When the special objectives in the programs were considered in the context of reading skills, the concept of ‘critical reader’ was emphasized in both programs, and it was emphasized that in addition to gaining a love and habit of reading, it was also necessary to develop critical evaluation and questioning skills by understanding what is read. Balcı et al. (2012), in their study evaluating Turkish language teaching programs from the Republic to the present in terms of general objectives, found that the most emphasis was placed on reading skills and that expressions related to creating reading pleasure, arousing reading interest, and gaining literary pleasure together with reading habit were given a lot in all programs. When the programs were evaluated in terms of achievement/learning outcomes, it was seen that 142 reading achievements were included in the 2019 program and 110 in the 2024 program. It is noteworthy that the 2024 program includes all language skills equally and that reading outcomes are distributed equally according to grade levels. When a comparison is made in terms of themes, it is noticeable that there is an increase in the number of themes in the 2024 program and the number of compulsory themes has been reduced to one. In the 2019 program, the number of compulsory themes is 3 and it is stated that these themes should be used at all grade levels. While the number of themes that should be covered at a grade level in the 2019 program was 8, this number was reduced to 6 in 2024. Another point to be addressed in the curriculum regarding reading skills is texts. Because it is stated that 3 reading and one free reading text should be included in all themes in both programs. In this direction, it is primarily noteworthy that there is a decrease in the number of texts due to the decrease in the number of themes in the 2024 program. When both programs are compared in terms of fluent reading, it can be concluded that the 2024 program in particular includes all the components of fluent reading (accurate reading, speed and prosody).

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanmamıştır.